हेतूनामिति घ्राणादयोयद्यपिदशसप्तहोत्रोरुक्तास्तथाप्येतेषांकःकस्यहेतुरितितत्रनोक्तंअत्रतुयुक्तिबलेनतत्साधनंअधिकमुच्यतइतिविशेषइतिभावः तत्रगंधाद्यनुभवेप्रीत्यप्रीतिविषादाःसत्वरजस्तमोगुणका र्यभूताउत्पद्यंते तेयद्यात्मधर्माःस्युर्नतर्हितत्स्वरूपोच्छेदंविनातस्यतद्वियोगआत्यंतिकोयुज्यते घटस्येवरूपसामान्येन यदिप्रकृतेस्तर्हिसापिआत्मसमसत्वाचेत् विभुनोर्द्वयोर्वियोगायोगात्पुरुषस्यचालुप्तदृग्रूप त्वादवश्यंभोगस्यप्राप्तेरनिर्मोक्षएव तस्माद्रज्जूरगतुल्याप्रकृतिस्तत्कार्यंचसर्वंतादृशमेवदृष्टिसमसमयोत्पत्तिकमित्याशयेनाह घ्राणमिति गुणाअविद्यासैवहेतुर्येषांतेगुणहेतवः घ्राणादिकंसप्तदशकस्यलिंगस्यो पलक्षणं ॥ ४ ॥ गंधादयोपिगुणहेतुत्वमत्यजंतएवकर्महेतवःकर्मजाअपिभवंति स्थूलंसर्वकर्मणएवफलमित्यर्थः ॥ ५ ॥ कर्मकर्त्तैवतत्तत्फलभोक्तृरूपेणघ्रात्रादिरूपोभवतीतिघ्रात्रादयःकर्तृहेतवः एते नाकर्तुर्भोक्तृत्वंवांछन्सांख्योनिरस्तः भोक्तृत्वस्यापिभोगकर्तृरूपत्वात् ॥ ६ ॥ एतेषामभेदमाह स्वगुणमिति एतेघ्रात्रादयःगुणौपाधिकंरूपंघ्राणादितद्वंतस्तत्साधनाःसंतःस्वगुणंगंधादिकंभक्षयंतिभुंजते अयं भावः यथाआकाशःकर्णशष्कुलीरूपमुपाधिंप्राप्यश्रोत्रभावंगतस्तेनैवस्वगुणंशब्दंप्रकाशयति एवंघ्रात्रादयोपि अथयोवेदेदंजिघ्राणीतिसआत्मागंधायघ्राणमितिश्रुतेः स्वोपादानकघ्राणादिमंतःस्वोपादानक मेवशब्दादिकंभुंजते तथाचप्रयोगः मेयमातारौएकोपादानकौभास्यभासकत्वात्शब्दश्रोत्रवदित्यात्माद्वैतसाधकःसूचितोभवति किंतन्मेयमात्रोर्गुणरूपयोरुपादानंतत्राह अहंचनिर्गुणोनंतइति अस्मदर्थ

हेतूनांसाधनंचैवशृणुसर्वमशेषतः ॥ घ्राणंजिह्वाचचक्षुश्चत्वक्श्रोत्रंचपंचमं ॥ मनोबुद्धिश्चसप्तैतेविज्ञेयागुणहेतवः ॥ ४ ॥ गंधोरसश्चरूपंचशब्दःस्पर्शश्च पंचमः ॥ मंतव्यमथबोद्धव्यंसप्तैतेकर्महेतवः ॥ ५ ॥ घ्राताभक्षयिताद्रष्टावक्ताश्रोताचपंचमः ॥ मंताबोद्धाचसप्तैतेविज्ञेयाःकर्तृहेतवः ॥ ६ ॥ स्वगुणंभक्षयंत्येते गुणवंतःशुभाशुभं ॥ अहंचनिर्गुणोनंतःसप्तैतेमोक्षहेतवः ॥ ७ ॥

एवंघ्राणादिगुणरहितोगंधघ्रातृत्वादिपरिच्छेदरहितस्तयोरुपादानमित्यर्थः

एवंपृथिवीहोता द्यौरध्वर्युः रुद्रोग्नीत् बृहस्पतिरुपवक्तेतिचहोतृमंत्रोव्याख्यातः तथाहि पृथिवीशब्दोक्तंघ्राणादिकंअतींद्रियत्वसामान्यात्होतृप्रकाश्यदेवतातुल्यंहोतृशब्देनोक्तं सुखसाधनतयाद्युशब्दोक्तंगं धादिकंदृष्टार्थत्वसामान्यादध्वर्युकर्तृकनिर्वापावघातादितुल्यंअध्वर्युशब्देनोक्तं लब्धैरलब्धैश्चगंधादिभीरोध्यमानोरोद्यमानोवारुद्रशब्दोक्तोघ्रात्रादिःकामाग्नींधकत्वसामान्यादग्नीच्छब्देनोक्तः कारणब्रह्म णोप्यधिष्ठानत्वेनपालकत्वाद्बृहस्पतिशब्दोक्तोनिर्गुणःसाक्षिमात्ररूपत्वादुपवक्तानमुख्योवक्ताएतदुपद्रष्टृत्वादेरप्युपलक्षणं तेनसर्गादौईक्षणस्याप्ययंकर्त्तानभवति एवंचित्तिःस्रुगित्यादयोदशहोत्रादिमंत्राअ पिव्याख्येयाः विस्तरभयात्तुनेहव्याख्यायंते चित्तिचित्तादिःसर्वोप्यात्मनएवव्यूहोदशहोत्रादिशब्दानामात्ममात्रवाचकत्वस्यआत्मन्नात्मन्नित्यामंत्रयत तस्मैदशम ऽहूतःप्रत्यशृणोत् सदशहूतोभवत् दशहूतोहवै नामैषः तंवाएतंदशहूतंसंतं दशहोतेत्याचक्षतेपरोक्षेणइतिश्रवणात् आमंत्रणमनुसंधानं प्रतिश्रवणमुपवक्तुःसाक्षात्कारइतिदिक् कथंतर्हिनिर्गुणस्यानंतस्यप्रतिपत्तिरितितत्राह सप्तैतेमोक्षहेतवइति इंद्रियाणां विषयाणांचयहातियहसंज्ञकबंधरूपत्वात्तेषांवियोगेशब्दशष्कुल्यभावेनभसःस्वतन्मात्रत्ववदात्मनोनिरुपाधेर्भेदकाभावाच्चिन्मात्ररूपेणावस्थिताएतेअव्यवहिताघ्रात्रादयएवमोक्षहेतवःस्युः घ्रातृत्वाद्यभिमान त्यागोमोक्षइत्यर्थः ॥ ७ ॥

Digitized by Google